

CAPITOLUL II

**O PERSPECTIVĂ
ROMÂNEASCĂ ASUPRA
LUMII POST-PANDEMIE**

Mariana Bozeșan

Antreprenor

Membru al Academiei Mondiale de Artă și Știință

Membru al Clubului de la Roma

Cu un masterat în Inteligență Artificială la Institutul Tehnologic din Karlsruhe și un doctorat în Psihologie la Universitatea „Sofia” din Palo Alto, California, Mariana Bozeșan a deținut poziții de conducere în mai multe firme de tehnologie din clasamentul „Fortune 500”, precum corporațiile Oracle și Digital Equipment. La Oracle a fost director de marketing pentru relația cu compania Hewlett-Packard și director de dezvoltare a afacerilor pentru Europa, Orientul Mijlociu și Africa. La Digital Equipment, înainte ca aceasta să fuzioneze cu Compaq, în prezent Hewlett-Packard, a fost director de marketing pentru rețele deschise la Paris, în Franța, și director de marketing pentru inteligența artificială la München, în Germania.

Mariana Bozeșan este co-fondator și președinte al Institutului Sageera, o companie cu orientare filantropică având sediul în Silicon Valley, care promovează un stil de viață sănătos. Este președinte și fondator al Fundației Bozeșan, o organizație filantropică privată, care contribuie la educația tinerilor din Africa, China, India și fostele țări comuniste. Este co-fondator și președinte la AQAL Foundation și AQAL Capital.

Lucrările sale se referă la inegalitate socială, foamete, distrugerea mediului înconjurător. A dezvoltat sistemul ThetaDe-Risking Model, bazat pe teoria integralității lui Ken Wilber, cu ajutorul căruia investitorii și tinerii întreprinzători pot crea companii integral sustenabile prin înglobarea factorilor financiari, ecologici, sociali, culturali, comportamentali și de conștiință.

Este autorul publicației „Integral Investing: From Profit to Prosperity”, cea mai avansată paradigmă în investiții durabile. Prin investiții integrale, ea oferă expertiza, mijloacele și valorile necesare pentru a implementa paritatea între „oameni, planetă, profit – scop și pasiune” în investiții, afaceri și economie. Aceasta integrează conștiința financiară, ecologică, socială, culturală, comportamentală cu frumusețea și sustenabilitatea integrală.



„Schimbările climatice nu sunt singura amenințare existențială cu care ne confruntăm. După amenințarea nucleară, inteligența artificială reprezintă o a treia amenințare semnificativă, în special dacă va evolua spre superinteligență, o provocare majoră pe care Elon Musk o consideră mai periculoasă chiar decât rachetele nucleare.”

Pregătiți-vă pentru impact! Metacriza

Mariana Bozeșan

1.1 Metacriza: Principala provocare a vremurilor noastre

În lucrarea „The Collapse of Complex Societies” (Colapsul societăților complexe), antropologul Joseph Tainter a susținut [1] că societățile evoluat, cum ar fi cea sumeriană, mayașă sau Imperiul Roman, s-au prăbușit, dincolo de alte considerente, din cauza „legii randamentelor descrescătoare” (p. 93) care face ca, în cele din urmă, complexitatea crescândă a societății să se dovedească a fi imposibil de menținut. De la căderea Imperiului Roman, au apărut multe societăți cu mult mai complexe, inclusiv cele din SUA, China și Uniunea Europeană, pentru a numi doar câteva. Economiiile lor sunt întrepărunse, interdependente, operează la scară globală și încearcă limitele siguranței unui sistem de funcționare planetar tocmai din cauza lipsei lor de sustenabilitate [2]. Ca urmare, ne confruntăm cu riscuri catastrofale, precum criza climatică și celelalte mari provocări globale, de proporții fără precedent, care nu fac decât să exacerbeze legea randamentelor descrescătoare, după cum au și demonstrat criza financiară din 2007-2008 [3], pandemia COVID-19 [4] și, mai recent, criza energetică [5], accelerată de războiul din Ucraina din 2022 [6]. În întreaga lume, mulți dintre noi suntem deranjați de lipsa de leadership, de comportamentul inadecvat și de incapacitatea guvernelor de a pune în aplicare politici care ar fi putut aborda aceste provocări la timp, dacă am fi ținut cont de avertismentele continue ale experților și oamenilor de știință. Da, guvernele democratice poartă cea mai grea vină, și nu sunt cunoscute ca fiind prea progresiste și cu gândire de avangardă; însă, putem asista la fel de bine la o inerție similară și la mentalități învechite în alte domenii, inclusiv în sectorul privat, în finanțe sau în industria tradițională. Mai mult, să nu uităm feudalismul tehnologic contemporan al rețelelor sociale precum Facebook, Instagram sau Telegram, care subminează nu numai cele mai înalte valori umane, ci și știința pentru câștig și profit personal.

Dezvoltarea tehnologică a zilelor noastre ne-ar putea permite să abordăm crizele actuale și să evităm colapsul iminent, dacă vom acționa în mod etic și în timp util. Acest lucru ar trebui să ne dea o speranță extraordinară, deoarece, în afară de legea rezultatelor descrescătoare, suntem martori, pentru prima dată în istoria omenirii, la ceea ce Ray Kurzweil (2005) numea „legea randamentelor accelerate” (p. 35) [7]. Aceasta se referă la viteza și puterea procesului evolutiv, care crește exponențial în timp și care duce la reducerea masivă a costurilor și la demonetizare. Ea se bazează pe evoluția conștiinței

umane individuale și colective, care explodează exponențial, astfel încât *rata de creștere exponențială crește, ea însăși, exponențial*, creând o abundență care ar putea oferi omenirii o fereastră de oportunitate pentru a construi societăți mai rezistente și mai durabile prin care să evite colapsul iminent.

Pe scurt, ne confruntăm cu o metacriză. Pentru a o aborda corespunzător, trebuie să o înțelegem pe deplin, deoarece o problemă bine înțeleasă este pe jumătate rezolvată. Să vedem care ar putea fi câteva puncte critice esențiale și câteva borne de ghidare către soluții fezabile ale metacrizei.

1.2 Între tehnica deflaționistă, economia inflaționistă și amenințările existențiale

1.2.1 Tehnologiile deflaționiste

Provocările actuale nu ar trebui să ne abată atenția de la realitatea indiscutabilă că omenirea se află astăzi, în medie, într-o situație mai bună decât în urmă cu cinci decenii, potrivit unor cercetări efectuate de organizația „Lumea în Date” (*Our World in Data*, cu sediul la Oxford) [8]. În pofida creșterii demografice fără precedent din ultimii 100 de ani, trăim, astăzi, într-una dintre cele mai pașnice, mai avansate și mai stimulative epoci din istoria umanității. Și, chiar în pofida pandemiilor, avem mai multe șanse să murim din cauza propriilor alegeri nesănătoase privind stilul de viață, sinuciderii sau senectuții decât din cauza foametei, a războaielor, a atacurilor teroriste sau a bolilor infecțioase. Din 1820 încoace, nivelul global al sărăciei a scăzut de la 94% inițial la 9,6% în 2015, venitul global apreciindu-se, în medie, înzecit, iar rata mortalității infantile a scăzut, la rândul său, de la 18,2% în 1960 la 4,3% în 2015. În plus, gradul de alfabetizare a crescut de la 12 % în 1820 la 87 % în 2014, iar majoritatea țărilor din lume au, acum, democrația drept formă de guvernare. Ca urmare, majoritatea oamenilor se bucură, astăzi, de un nivel de trai comparabil mediei vestice din anii 1950. Acest progres nu ar fi fost posibil fără valorizarea combustibililor fosili, fără continua evoluție dublă și exponențială a tehnologiei [9], dar nici fără curiozitatea umană, fără creativitatea noastră, fără tăria de caracter și dorința de a ne depăși pe noi înșine sau fără capacitatea de a fi uimiți și de a ne alege menirea.

Cu toate acestea, ca specie, suntem, astăzi, amenințați cum nu am mai fost vreodată. Vreme de milenii am trăit vieți comparativ scurte, limitați fiind, de cele mai multe ori, la o anumită zonă geografică, unde am îndeplinit, în mare parte, aceleași sarcini, în aceleași moduri ca și strămoșii noștri. Deoarece viețile noastre erau destul de previzibile, nu aveam nevoie pentru a supraviețui decât să gândim *liniar* și să acționăm pe plan *local*. Această stare de fapt s-a schimbat mulțumită unui progres tehnologic care a evoluat exponențial și care ne-a afectat la nivel global. Riscurile catastrofale actuale, precum schimbările climatice, ne arată cât de dificil este pentru majoritatea oamenilor, inclusiv pentru lideri, să înțeleagă specificul curbelor exponențiale. Aceasta, deoarece curbele exponențiale par liniare la început, iar oamenii nu le prevăd impactul

O perspectivă românească asupra lumii post-pandemie

decât atunci când va fi, deja, prea târziu pentru a reacționa în mod adecvat sau în timp util, după cum a demonstrat chiar pandemia COVID-19. În plus, evoluțiile exponențiale au efecte în cascadă care trebuie prevăzute și prevenite la timp. De exemplu, carantinele din perioada pandemiei au perturbat producția de alimente și a altor produse de bază, întrerupând comerțul internațional și transporturile și afectându-ne locurile de muncă și disponibilitatea medicamentelor, a materialelor și chiar a îngărășmintelor, lucru care a dus la foamete în multe părți ale lumii.

Atât valorile exponențiale, cât și aprecierea acestora sunt greu de cuantificat și, prin urmare, sunt chiar greu de crezut, darămite de reacționat. Însă, nu avem de ales. Potrivit lui Peter Diamandis, „viteza schimbărilor de mâine va face să pară că astăzi ne târâm” [10], iar omenirea se află, acum, în acel punct critic al evoluției tehnologice și al riscurilor catastrofale de unde creșterea lor exponențială va deveni explozivă și perturbatoare la scară largă. Dacă vom dori nu numai să supraviețuim, ci și să prosperăm în secolul XXI, trebuie să învățăm rapid *să gândim* și, cel mai important, *să acționăm exponențial și global*. Ușor de zis, greu de făcut. În vreme ce complexitatea din jurul nostru se accelerează, ceea ce îngreunează ținerea pasului cu avalanșa de informații, cu e-mailurile și cu explozia de progrese tehnologice, costurile tehnologiei și ale aplicării acesteia în fiecare domeniu al vieții, de la transport la hrană și educație, continuă, la rândul lor, să scadă. Odată creat un dispozitiv sau o aplicație, costul replicării acestora este, practic, nul. În această privință, cel mai bun exemplu este chiar telefonul dumneavoastră. Înainte de inventarea sa, trebuia să plățiți sume considerabile pentru o cameră foto sau video, pentru un computer, pentru un dispozitiv GPS care să vă arate drumul, pentru un ceas sau un simplu telefon mobil – pentru a numi doar câteva dintre elementele de funcționalitate –, toate acestea fiind, acum, incluse ca standard în prețul relativ eficient al unui telefon modern.

Pe termen lung, explozia tehnologică funcționează de o manieră deflaționistă. Cu toate acestea, pentru a asigura viitorul vieții, creșterea exponențială a tehnologiei trebuie să se petreacă într-un mod sustenabil, să fie deosebit de etică și să se încadreze în limitele celor nouă limite planetare pe care le vom discuta, pe larg, mai jos. Din păcate, acest deziderat nu este ceea ce se întâmplă în prezent. În acest moment, dezvoltarea tehnologică are parte de o cursă spre vârf, condusă de ideea că „cine câștigă războiul tehnologic, câștigă, de obicei, războaiele economice și militare” [11]. Însă, trebuie să fim mai înțelepți decât în trecut și să ne amintim că războiul este costisitor și aduce beneficii doar câtorva, în timp ce pacea este profitabilă și creează locuri de muncă și abundență pentru toți. Așadar, să analizăm în cele ce urmează cea de-a doua constrângere în care operează omenirea, și anume economia inflaționistă.

1.2.2. Economia inflaționistă

Cu câțiva ani înaintea crahului financiar din 2008, experți precum Nouriel Roubini avertizau deja cu privire la colapsul iminent al sistemului financiar global [12]. Știm cu toții ce s-a întâmplat, că nimic substanțial nu s-a

schimbat de atunci, și că ne confruntăm, în continuare, cu aceleași probleme sistemice. Având în vedere riscurile catastrofale globale, am putea presupune că sistemele noastre financiare și economice, inflaționiste sau nu, în forma lor actuală, nu sunt echipate adecvat pentru a asigura schimbarea de paradigmă necesară. De ce? În primul rând, deoarece sunt concepute pentru a aloca mai mulți bani unui sistem deja falimentar – a se vedea criza financiară din 2007-2008 [13] – în loc să aibă viziunea de perspectivă de care planeta noastră are nevoie. Prin politica de relaxare cantitativă, care a devenit practica standard din 2008, modelul nostru economic nu face decât să se servească pe sine, fiind obligat să continue să crească pentru a preveni propriul colaps. Mai mult, acest sistem se bazează pe datorii și nu pe active reale, împrumutându-se de la generațiile viitoare devalorizând, totodată, monedele existente de pe urma ratelor scăzute ale dobânzilor. În același timp, sistemul nu reușește să se actualizeze pentru a deveni mai sustenabil și nu se adresează niciuneia dintre provocările fundamentale globale cu care se confruntă omenirea. Nu este de mirare, atunci, că oamenii își pierd încrederea în guvernele naționale, lucru ce devine evident prin polarizarea politică și socială și prin inegalitatea financiară în continuă creștere [14]. Dar această stare de fapt este pe cale să se schimbe.

Asigurarea viitorului vieții

Există speranță. *Green Deal*-ul european [15] își propune să implementeze un model financiar sustenabil pentru a transforma economia Uniunii Europene în așa fel încât să poată îndeplini obiectivele *Acordului de la Paris* și ale *Agendei 2030* a Organizației Națiunilor Unite. Această strategie pe termen lung intenționează să atingă neutralitatea în ceea ce privește emisiile de dioxid de carbon până în 2050, și este însoțită de documente importante, cum ar fi *Finanțarea unei Economii Europene Durabile*, *Raportul Tehnic Taxonomic* sau informări referitoare la sustenabilitate precum *Indicatorii de Referință privind Clima și Informațiile ESG* [16].

Totodată, președintele Statelor Unite, Joe Biden, a lansat la rândul său un „*Green New Deal*” [17], iar în august 2022 a semnat *Legea privind Reducerea Inflației din 2022* [18], care are ca scop contracararea inflației prin autorizarea emisiunii a 391 de miliarde de dolari în sprijinul energiei nepoluante și în contra schimbărilor climatice, promovând energiile nepoluante prin credite fiscale pentru vehicule electrice (VE), pompe de căldură, panouri solare și pentru o mai bună izolare termică a locuințelor, acestea fiind doar câteva elemente din proiect.

În urma invadării Ucrainei de către Federația Rusă, în februarie 2022, și a crizei energetice ce i-a urmat, parlamentele democratice, atât în Uniunea Europeană, cât și Statele Unite, și-au aprofundat activitățile și au început să adopte noi reglementări pentru a spori fezabilitatea transformării sectoarelor-cheie ale economiei, inclusiv prin asigurarea disponibilității materiilor prime. De exemplu, în septembrie 2022, Comisia Europeană a lansat *Legea Critică Europeană a Materialelor* [19], pentru a salvagarda resursele energetice în perioada tranziției către surse de energie durabilă.

O perspectivă românească asupra lumii post-pandemie

Un astfel de leadership la scară largă încurajează, la rândul său, și sectorul privat să se îndrepte mai rapid către un sistem financiar și economic sustenabil.

Profitând de abundența de capital

Marele avantaj al economiei inflaționiste este disponibilitatea abundenței de capital, unde includem finanțările speculative cu capital de risc, finanțările participative, criptomonede și fondurile suverane de investiții. Singura întrebare este cine obține acest capital și cum îl putem determina să finanțeze transformarea necesară mai sus menționată? În ultimele cinci decenii, finanțarea speculativă cu capital de risc a constituit o sursă mai tradițională de capital de lansare, contribuind la nașterea unor nume familiare precum Apple, Google, Amazon sau Uber, printre multe altele. În pofida pandemiei, în 2020, investițiile de capital de risc din Statele Unite au atins noul record uluitor de 156 de miliarde de dolari (sau aproximativ 428 de milioane de dolari pe zi!), crescând de la 136,5 miliarde de dolari în 2019. În Asia, capitalul de risc a ajuns la aproape 80 de miliarde de dolari, iar cel european a atins 40 de miliarde de dolari în aceeași perioadă [20]. În ciuda anvergurii pieței continentale din Europa, situația acesteia este tulburătoare deoarece a cunoscut o depreciere de 12% doar în 2020 [21], și cu mult mai mare de la invadarea Ucrainei de către Federația Rusă în 2022. Acest lucru ar putea prejudicia dezvoltarea unei economii sustenabile, echitabile și mai echilibrate din punct de vedere social. Tendințele actuale către naționalism, xenofobie, șomaj involuntar, migrație involuntară și potențialul pentru război armat sunt rezultatul fricii, angoasei și furiei cauzate de inegalitatea crescândă și de politicile de austeritate excesivă care au creat cel mai scăzut nivel de investiții de la sfârșitul celui de-Al Doilea Război Mondial. Politicile de austeritate impuse de guvernele naționale, cumulate cu politica dobânzilor negative din ultimul deceniu au risipit economiile populației, creând o serie de deficiențe semnificative în ceea ce privește investițiile în infrastructură, locuințele sociale, școlile, educația și digitalizarea, toate aceste carențe fiind exacerbate de carantinele pandemice și ducând la creșterea prețurilor imobiliare [22].

În ceea ce privește finanțările participative, și aici avem parte de o abundență similară de capital. Ideea finanțării participative nu este una nouă. În întreaga istorie a umanității, oamenii au încercat întotdeauna să strângă fonduri pentru ideile lor din rândul unor grupuri variate de oameni, precum prietenii ori familia, oameni care au crezut în ei (așa-numitele împrumuturi interpersonale). Însă, odată cu apariția internetului, finanțările participative au devenit o nouă industrie online, un produs alternativ de finanțare antreprenorială, care a luat avânt în urma crăhului financiar din 2008 pentru a acoperi cererea de finanțare din partea întreprinderilor nou înființate. Creșterea fulgătoare a acestui sector dovedește că finanțarea participativă are capacitatea de a perturba mersul normal al sectorului de investiții într-un mod semnificativ, deoarece a echilibrat condițiile de concurență prin eludarea finanțărilor învechite prin împrumuturi bancare ale întreprinderilor nou înființate, atrăgând mici investiții de capital către proiecte, afaceri și alte inițiative specifice din

partea unui număr semnificativ de persoane, prin intermediul internetului. De la începuturile acestei industrii, finanțările participative s-au dezvoltat exponențial prin intermediul a peste 2000 de platforme la nivel global, această piață fiind preconizată să crească cu 124,35 miliarde de dolari în perioada 2020-2024, cu o rată de creștere anuală compusă de 18% în acest interval [23]. Accesul la internet și la telefonie mobilă stă la baza acestei evoluții, aproximativ 80,9% din populația statelor cu o economie dezvoltată bucurându-se de acces la internet în 2018, în comparație cu 45,3% din populația statelor a căror economie se află în curs de dezvoltare. La nivel global, procentul de populație care accesează internetul este de 51,2% [24]. Consecințele acestei conectivități, doar din punct de vedere economic, ca să nu mai vorbim din punct de vedere social și cultural, sunt remarcabile. Nu numai că există miliarde de minți și inteligențe suplimentare racordate curent la inteligența colectivă a umanității, dar aceste minți au și potențialul de a deveni atât antreprenori care oferă noi idei de afaceri în căutarea finanțării online, cât și furnizori de valută și capital de investiții sau, altfel spus, finanțatori participativi. Acest lucru este valabil nu doar pentru lumea dezvoltată, ci și pentru cea în curs de dezvoltare. În 2013, Banca Mondială a estimat că lumea în curs de dezvoltare are potențialul de a o surclasa pe cea dezvoltată în materie de finanțare participativă, mulțumită celor 344 de milioane de gospodării care sunt, acum, capabile să investească în afaceri comunitare prin finanțări participative [25]. Până în 2025, aceste țări sunt preconizate să dezvolte capacitatea de a mobiliza 96 de miliarde de dolari SUA pe an în investiții de finanțare participativă, în frunte cu China, care reprezintă 59 de miliarde de dolari pe an din această sumă [26]. Finanțările participative au devenit, deja, un motor economic într-atât de important, încât mari corporații precum GE, Motorola, Hasbro sau gigantul electronic Anker au început să folosească aceste platforme ca o modalitate de validare a produselor lor. Ce înseamnă acest lucru? Înseamnă că, din orice parte a lumii, cineva care are o idee grozavă va putea accesa capitalul de care are nevoie pentru a-și înființa compania. Acest lucru nu a fost niciodată posibil până acum; a revoluționat capitalul de lansare la nivel mondial și ar putea deveni cel mai bun vehicul pentru a asigura viitorul vieții pe această planetă, dacă este ghidat într-un mod sustenabil.

Același lucru ar putea fi valabil și pentru o altă sursă de abundență masivă de capital mobilizabil, și anume fondurile suverane de stat, care dețin aproximativ 8,2 mii de miliarde de dolari în active globale gestionate la sfârșitul anului 2021 [27].

Întrebarea principală rămâne: cum putem valorifica această abundență de capital pentru a asigura viitorul vieții în contextul tehnologiei deflaționiste, al economiei inflaționiste și al marilor provocări globale?

1.2.3 Amenințări existențiale și mari provocări globale

Potrivit Administrației Naționale Oceanice și Atmosferice a Statelor Unite, anul 2022 a fost al șaselea cel mai cald an de referință pentru Terra [28], iar în Antarctica s-a înregistrat cea mai scăzută cantitate de gheață înre-

gistrată vreodată în luna iunie. Impactul umanității asupra sistemului nostru planetar nu a fost niciodată mai evident, permițându-ne să înțelegem mai bine limitele planetare și să dezvoltăm modalități mai performante pentru o decarbonizare mai amplă [29]. De la furnizarea energiei electrice la transporturi, de la construcții la digitalizare, de la lanțurile de producție alimentară la piețele de capital, avem, acum, o mai bună înțelegere a interconectivității lor intime și a modului în care sistemele care țin de economia noastră globală trebuie să fie transformate pentru a asigura viitorul vieții pe Pământ.

Schimbările climatice nu sunt singura amenințare existențială cu care ne confruntăm. După amenințarea nucleară, inteligența artificială reprezintă o a treia amenințare semnificativă, în special dacă va evolua spre superinteligență, o provocare majoră pe care Elon Musk o consideră mai periculoasă chiar decât rachetele nucleare, dar pentru care nu suntem pregătiți acum, după cum putem vedea din influența sa crescândă asupra rețelelor sociale. Trebuie să ne trezim la realitatea că actuala noastră infrastructură digitală (hardware și software) trebuie reglementată și dezvoltată cu celeritate pentru a contracara monopolurile deja existente ale platformelor private bazate pe inteligență artificială, care domină rețelele sociale și care subminează instituțiile democratice [30]. Acestea au căpătat deja o viață proprie, insuficient atenuată de lege și legislație, luând atitudini și poziții patologice și manipulative în încercarea de a-și maximiza profitul în detrimentul dezvoltării umane și al unității globale [31]. Războaiele culturale ce au rezultat din aceasta, care se manifestă sub forma unor atacuri continue ale celor ignoranți împotriva rațiunii și a științei, reprezintă un pericol curent pentru raționalitate și pentru viitorul conștiinței. Acest lucru trebuie să se schimbe cât de curând, înlocuit de o inginerie socială reglementată și impulsivă de protecția democratică a vieții private, precum și de valorile și moravurile înalte [32].

1.3 Transformarea este fezabilă

Știm ce avem de făcut, însă, arareori facem ceea ce știm pentru a realiza sustenabilitatea economică globală și reziliența planetară. Un exemplu tipic în acest sens este reprezentat de cele 17 Obiective de Dezvoltare Durabilă (ODD) ale Organizației Națiunilor Unite, cunoscute și sub numele de „Agenda 2030”. Acestea sunt o serie de obiective ambițioase, transformaționale, care au fost adoptate în 2015 de peste 178 de națiuni cu intenția de a crea un „plan comun pentru pace și prosperitate pentru oameni și planetă, acum și în viitor” [33]. Din nefericire, unele dintre aceste Obiective se află în gravă contradicție cu altele, ceea ce crește riscul ca oricare dintre obiectivele predilecte să fie urmărit în detrimentul celorlalte. De exemplu, dacă ar fi să urmărim atingerea Obiectivului nr. 1, *Eliminarea sărăciei*, prin arderea combustibililor fosili precum cărbunele, ne va fi aproape imposibil să realizăm Obiectivul nr. 14, *Viața sub apă*, sau nr. 13, *Acțiuni pentru climă*, deoarece vom continua să emitem dioxid de carbon în atmosferă, punând în pericol limitele planetare și crescând probabilitatea schimbărilor climatice.

Există modalități mai bune de a pune în aplicare Obiectivele de Dez-

voltare Durabilă în limitele planetare, iar oamenii de știință ne arată, de exemplu, în raportul „Transformation is Feasible” (Transformarea este fezabilă), prezentat Clubului de la Roma [34], cum să transformăm acele sisteme determinate de activitatea umană în următorii zece ani pentru a salvarda viitorul vieții pe Pământ. Aceste acțiuni critice se referă la următoarele domenii:

- *Energia*: Accelerarea creșterii disponibilității surselor regenerabile de energie pentru a înjumătăți emisiile de dioxid de carbon în fiecare deceniu începând cu 2030, ducând la crearea unei democrații energetice globale;
- *Creșterea diferențiată*: Implementarea unor modele de dezvoltare durabilă în țările în curs de dezvoltare;
- *Alimentația*: trecerea la lanțuri alimentare și agronomice durabile pentru a reduce amprenta de carbon a producției de alimente;
- *Reducerea activă a inegalităților*: Contracurarea nedreptăților extreme, crearea de locuri de muncă în pofida automatizării și a inteligenței artificiale și redistribuirea echitabilă a producției și a bogăției totale a omenirii;
- *Investiții în educația fetelor și a femeilor, în egalitatea de gen, în sănătate și în planificare familială* pentru a stabiliza populația lumii.

Implementarea acestor recomandări esențiale necesită o acțiune colectivă concertată și o colaborare intensă din partea tuturor actorilor notabili la nivel global și local, inclusiv guvernele naționale, instituțiile financiare, întreprinderile mari, cele mici și organizațiile nonguvernamentale, printre mulți alții. Întreprinderile mici și mijlocii (IMM-urile), de exemplu, reprezintă o forță economică semnificativă pe mapamond, contribuind cu aproximativ 90% dintre întreprinderi și peste 50% din forța de muncă ocupată la nivel mondial, conform statisticilor Băncii Mondiale [35]. Mai mult, ele contribuie cu până la 40% din venitul național (PIB) în aproape toate economiile de pe glob [36]. Cu toate acestea, după cum am discutat mai sus, de la criza financiară din 2007-2008 încoace ele au suferit adeseori din cauza capitalului insuficient. Acest lucru este îngrijorător, deoarece IMM-urile nu sunt doar esențiale pentru crearea de locuri de muncă, ci și pentru inovare și creativitate, toate trei fiind fundamentale pentru ca orice viitoare transformare să fie cu adevărat fezabilă. Pentru investitori, IMM-urile prezintă adesea cel mai mare risc posibil – ele sunt, prin definiție, investiții cu capital de risc –, ceea ce le face să fie mai puțin atractive decât alte categorii de active. Pentru a-și spori atractivitatea în ochii investitorilor, IMM-urile au nevoie de o reducere substanțială a riscurilor asociate. Modelul „Theta”, prezentat în arhitectura financiară „Integral Investing” [37], de exemplu, reliefează un proces avansat de reducere a riscurilor prin integrarea criteriilor tradiționale de investiție a capitalului de risc cu criteriile de sustenabilitate (precum Obiectivele de Dezvoltare Durabilă ale Organizației Națiunilor Unite) și cu evaluări individuale și colective care elimină 80% din riscul asociat [38]. Succesul modelului demonstrează că sustenabilitatea financiară este inseparabilă de impactul de mediu, social, cultural și etic, precum și de autoactualizarea individuală, de bucuria și de fericirea personală (cu alte cuvinte, ineluctabil celor „6P”: *Paritatea Populației, Pla-*

O perspectivă românească asupra lumii post-pandemie

neteji și Profitului cu Pasiunea și Punctul în care dorim să ajungem) și oferă calea spre implementarea acestora în investițiile în fază incipientă. Aplicarea criteriilor de sustenabilitate în procesul de reducere a riscurilor este importantă nu numai pentru IMM-uri, ci și pentru toate celelalte clase de active, cu atât mai mult cu cât diversele *Green Deals* discutate anterior trebuie să fie implementate în mod generalizat.

Pe scurt: Pregătiți-vă pentru impact

O privire mai atentă asupra stării lumii dintr-o perspectivă holistică divulgă faptul că actualul context, care nu s-a schimbat în pofida diverselor crize din ultimii 15 ani, este flancat de o tehnologie exponențială deflaționistă, de sisteme economice inflaționiste și de amenințări existențiale care includ urgența climatică, riscurile nucleare și nesiguranța inteligenței artificiale. Timpul este scurt, iar comunitatea științifică avertizează de multă vreme despre riscurile catastrofale, inclusiv urgența climatică, ceea ce ne oferă un termen de mai puțin de 10 ani pentru a acționa cu succes. Pentru a câștiga cursa împotriva timpului, a inerției umane și a lipsei de voință politică, trebuie să abordăm, mai întâi, metacrizele.

În lucrarea lor, „Regândirea umanității. Cinci perturbări sectoriale fundamentale, ciclul de viață al civilizațiilor și majoratul libertății” (*Rethinking Humanity: Five Foundational Sector Disruptions, the Lifecycle of Civilizations, and the Coming of Age of Freedom*) [39], James Arbib și Tony Seba susțin că deceniul 2020 va fi crucial pentru viitorul nostru. Autorii subliniază cum costurile majorității sectoarelor principale ale economiei globale, de la tehnologia informației la energie, la alimente, la transport și la materii prime, „vor scădea (în cele din urmă) de 10 ori sau mai mult, în timp ce noile procese de producție, cu un ordin de magnitudine mai eficient, vor utiliza cu 90% mai puține resurse naturale, emițând de 10-100 de ori mai puține deșeuri”. Potrivit celor doi autori, putem alege să punem în aplicare Obiectivele de Dezvoltare Durabilă ale Organizației Națiunilor Unite în cadrul limitelor planetare în următorii zece ani sau să ne prăbușim și să descindem într-o altă epocă întunecată precum au făcut-o toate civilizațiile anterioare. În opinia lor, „evurile întunecate nu apar din cauza lipsei de lumină, ci din cauza penuriei de leadership” (p. 6). Ne recomandă următorul plan de acțiune pentru leadership la nivel înalt (p. 67):

- Pregătiți-vă pentru impactul care a început deja să se producă și care este cauzat de colapsul fiecărui sistem major cunoscut, inclusiv sistemul financiar, sistemul climatic, tulburările sociale, multiplele eșecuri guvernamentale și migrația în masă, toate acestea fiind doar intensificate de perturbările tehnologice;
- Recunoașteți că ne aflăm într-un punct critic fără echilibru, de unde nu este întoarcere;
- Fiți atenți la impactul în cascadă al altor potențiale perturbări;
- Echivalați nevoia de transformare rapidă cu nevoia de stabilitate socială, economică și politică;
- Creați o viziune clară și un plan tactic de implementare pentru a ges-

ționa rezultatele negative precum suplimentarea instabilității, a șomajului, a migrațiilor de masă;

- Cursa spre vârf a început deja. Atât guvernele, cât și mediile private trebuie să se asigure că nimeni nu este lăsat în urmă pentru a evita o destabilizare socială suplimentară;
- Cei ce pot gândi exponențial au mai multe șanse de reușită decât cei care gândesc liniar;
- Aplicați tehnologia și instrumentele existente pentru a rezolva problemele; nu vă pierdeți timpul în dezvoltarea altora noi;
- Comunitățile mici și orașele mari reprezintă viitorul (Shanghai, Seattle și Silicon Valley) și vor avea mai multe șanse de reușită decât țările mari;
- Reziliența și robustețea vor învinge;
- Regândiți conceptele vechi, cum ar fi economiile de scară și eficiența, care nu sunt capabile să absoarbă șocurile preconizate, în aceste noi circumstanțe.

Transformările fundamentale necesită mentalități radical diferite. În ultimă instanță, devine evident că una dintre cele mai importante sarcini ale liderilor mondiali va fi să abordeze metacriza prin accelerarea masivă a schimbării de mentalitate către un nivel de conștiință centrat pe lume capabil, totodată, de a acționa la nivel local. Vremurile de criză oferă o oportunitate indubitabilă de transformare, deoarece demonstrează că nu putem controla lumea exterioară, nu îi putem controla pe ceilalți și, cu siguranță, nu putem controla clima. Tot ce putem controla este propria noastră stare psihologică: cum gândim, ce facem, cum ne exercităm liberul arbitru și ce fel de persoană am ales să fim în timpul unei crize. Să alegem, atunci, să rămânem împreună, să ne ascultăm unii pe alții, să ne sprijinim reciproc și să fim un far de lumină și speranță. Acesta ar putea fi factorul determinant, care să facă toată diferența.

27 septembrie 2022

- [1] Tainter, J.A. (1988). *The Collapse of Complex Societies*. Cambridge: Editura Universității Cambridge
- [2] Von Weizsäcker, E.U. & Wijkman, A. (2018) *Come on! Capitalism, short-termism, population and the destruction of the planet – A report to the Club of Rome*. New York: Springer Nature
- [3] https://en.wikipedia.org/wiki/Financial_crisis_of_2007%E2%80%932008/
- [4] https://en.wikipedia.org/wiki/COVID-19_pandemic/
- [5] https://en.wikipedia.org/wiki/2021%E2%80%93present_global_energy_crisis/
- [6] https://en.wikipedia.org/wiki/2022_Russian_invasion_of_Ukraine/
- [7] Kurzweil, R. (2005) *The singularity is near: When humans transcend biology*. New York: Viking Penguin
- [8] Pentru mai multe detalii, a se vedea <https://ourworldindata.org/> și Bozesan M. (2020). *Integral Investing: From Profit to Prosperity*. Springer: Cham, Switzerland
- [9] Kurzweil (2005)
- [10] <https://tinyurl.com/rnbcc27>
- [11] Dalio, R. (2021). *Principles of dealing with the changing world order. Why nations*

O perspectivă românească asupra lumii post-pandemie

- succeed and fail*. London, Simon & Schuster
- [12] <https://nymag.com/realestate/features/21675/>
- [13] Randers (2012)
- [14] McCoy, J., Rahman, T. & Somer, M. (2018), Polarization and the Global Crisis of Democracy: Common Patterns, Dynamics, and Pernicious Consequences for Democratic Polities. În *American Behavioral Scientist* 2018, Vol. 62(1) p. 16–42
- [15] https://ec.europa.eu/info/publications/180308-action-plan-sustainable-growth_en/
- [16] A se vedea, de exemplu, <https://tinyurl.com/y2qq6syw/>, <https://tinyurl.com/rkz92zx/> sau <https://tinyurl.com/tfkv6cd/>
- [17] <https://joebiden.com/climate-plan/>
- [18] https://en.wikipedia.org/wiki/Inflation_Reduction_Act_of_2022/
- [19] https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/STATEMENT_22_5523/
- [20] <https://tinyurl.com/2fpmzvxt/>
- [21] <https://sifted.eu/articles/vc-investment-europe-falls/>
- [22] <https://link.springer.com/article/10.1007/s40822-020-00159-w/>
- [23] <https://www.globenewswire.com/news-release/2020/06/10/2046114/0/en/Global-Crowdfunding-Market-2020-to-2024-Players-Include-Kickstarter-PBC-Patreon-Teespring-Among-Others.html/>
- [24] <https://www.statista.com/statistics/209096/share-of-internet-users-in-the-total-world-population-since-2006/>
- [25] <https://tinyurl.com/y5reklz/>
- [26] *Crowdfunding in Emerging Markets: Lessons from East African Startups*. 2015. Washington, DC: Grupul Băncii Mondiale. Licențiat prin Creative Commons Attributions CC BY 3.0.
- [27] <https://www.statista.com/statistics/276617/sovereign-wealth-funds-worldwide-based-on-assets-under-management/>
- [28] <https://www.noaa.gov/news/june-2022-was-earths-6th-warmest-on-record/>
- [29] <https://tinyurl.com/u55xyn49/>
- [30] <https://www.humanetech.com/>
- [31] <https://www.humanetech.com/the-social-dilemma/>
- [32] <https://futureoflife.org/>
- [33] <https://sdgs.un.org/goals/>
- [34] <https://www.clubofrome.org/impact-hubs/climate-emergency/transformation-is-feasible-a-new-report-to-the-club-of-rome/>
- [35] The World Bank SME Finance, 2020, <https://www.worldbank.org/en/topic/smefinance/>
- [36] The World Bank SME Finance, 2020, <https://www.worldbank.org/en/topic/smefinance/>
- [37] Bozesan, M. (2020). *Integral Investing: From Profit to Prosperity*. Cham, Elveția: Springer Nature
- [38] Bozesan, M., Kehler, T. & Schulz, T. (mai 2020) Job creation through sustainable investing using human-centered AI: An integral approach. În *Cadmus Journal*, Vol. 4, Nr. 2, Mai 2020, disponibil pe <https://tinyurl.com/yd2akofc/>
- [39] Arbib, J. & Seba, T. (iunie 2020). *Rethinking Humanity: Five Foundational Sector Disruptions, the lifecycle of Civilizations, and the Coming of Age of Freedom*. Accesat la 5 februarie 2021, pe <https://www.rethinkx.com/humanity/>